

ISSN 2524-2547

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Харківський національний університет
імені В.Н. Каразіна

СОЦІАЛЬНА ЕКОНОМІКА

Науковий журнал

Випуск 63

SOCIAL ECONOMICS

Scientific journal

Issue 63

Заснований 2000 року

Харків – 2022

ЗМІСТ

ЕКОНОМІКА

Барвінок Н. В. ЕТНОТУРИЗМ ЯК ЧИННИК СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ОБ'ЄДНАНИХ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД В ПОВОЄННИЙ ПЕРІОД	5
Бєлов О. В. УКРАЇНА В МЕЖАХ СВІТОВИХ ТЕНДЕНЦІЙ РИНКУ ЕКСПОРТУ ВИСОКОТЕХНОЛОГІЧНОЇ ПРОДУКЦІЇ	18
Дмитрук Б. П., Чудаєва І. Б. ВІРУСНО-ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ ОСВІТИ В КОНТЕКСТІ СВІТОВИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ	31
Островська Г. Й. СТРУКТУРА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО ПОТЕНЦІАЛУ В СУЧАСНІЙ ПАРАДИГМІ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ	41

МЕНЕДЖМЕНТ

Бабич С. М. УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ В КОНТЕКСТІ КОРПОРАТИВНОГО УПРАВЛІННЯ: ВІТЧИЗНЯНИЙ ДОСВІД	56
Крикун О. О. ЕТИЧНІ АСПЕКТИ ПОВЕДІНКИ ДЕРЖАВНИХ СЛУЖБОВЦІВ	65
Прапрайте В. ОЦІНКА ЗАДОВОЛЕНОСТІ КЛІЄНТІВ ПРИ ВИКОРИСТАННІ LEAN AND AGILE МЕТОДІВ В УПРАВЛІННІ ЛЮДСЬКИМИ РЕСУРСАМИ (англійською)	73

ФІНАНСИ

Головіна Д. В., Карпенко О. В., Плікус І. Й. МІЖНАРОДНА КОНВЕРГЕНЦІЯ ФІНАНСОВОГО ЗВІТУВАННЯ	83
Таукешева Т. Д., Даудова Г. В., Піскунов Р. О. БЮДЖЕТНИЙ МЕНЕДЖМЕНТ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ	94

СТУДЕНТСЬКІ ДОСЛІДЖЕННЯ

Бондаренко О. І. СТРАТЕГІЯ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В НІМЕЧЧИНІ	104
Олійник О. О., Торяник Т. В. ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ВЕКТОР ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ МІГРАЦІЇ	114
Сватюк О. Р., Мельник М. О. УПРАВЛІННЯ Е-ЗНАННЯМИ ПЕРСОНАЛУ З ВИКОРИСТАННЯМ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМП'ЮТЕРНИХ СИСТЕМ	124
Сипко В. П. ДЕРЖАВНА ПІДТРИМКА РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМНИЦТВА В ІТАЛІЇ	136
Швайко М. А., Микиша А. Д. СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ	145

CONTENT

ECONOMICS

Barvinok N. ETHNOTURISM AS A FACTOR OF SOCIO-ECONOMIC DEVELOPMENT OF UNITED TERRITORIAL COMMUNITIES IN THE POST-WAR PERIOD (In Ukrainian)	5
Belov A. UKRAINE WITHIN THE WORLD TRENDS OF THE HIGH-TECH PRODUCTS EXPORT MARKET (In Ukrainian)	18
Dmitruk B., Chudayeva I. VIRAL AND ECONOMIC PROBLEMS OF EDUCATION IN THE CONTEXT OF WORLD TRANSFORMATIONS MARKET (In Ukrainian)	31
Ostrovska H. INTELLECTUAL POTENTIAL STRUCTURE IN THE MODERN PARADIGM OF ENTERPRISE MANAGEMENT (In Ukrainian)	41

MANAGEMENT

Babych S. RISK MANAGEMENT IN THE CONTEXT OF CORPORATE GOVERNANCE: DOMESTIC EXPERIENCE (In Ukrainian)	56
Krykun O. ETHICAL ASPECTS OF THE BEHAVIOR OF PUBLIC SERVANTS (In Ukrainian)	65
Prapraite V. AN ASSESSMENT OF LEAN AND AGILE CUSTOMER SATISFACTION IN HUMAN RESOURCES MANAGEMENT	73

FINANCE

Holovina D., Karpenko O., Plikus I. INTERNATIONAL CONVERGENCE OF FINANCIAL REPORTING (In Ukrainian)	83
Taukesheva T., Daudova G., Piskunov R. BUDGET MANAGEMENT IN THE CONDITIONS OF GLOBALIZATION PROCESSES (In Ukrainian)	94

STUDENTS' RESEARCH

Bondarenko O. ENTREPRENEURSHIP DEVELOPMENT STRATEGY IN GERMANY (In Ukrainian)	104
Oliinyk O., Torianyk T. EUROPEAN VECTOR OF INTELLECTUAL MIGRATION (In Ukrainian)	114
Svatiuk O., Melnyk M. MANAGEMENT OF ELECTRONIC KNOWLEDGE OF PERSONNEL USING COMPUTER AND INFORMATION SYSTEMS (In Ukrainian)	124
Sypko V. STATE SUPPORT FOR ENTREPRENEURSHIP DEVELOPMENT IN ITALY (In Ukrainian)	136
Shvayko M., Mykysha A. CURRENT TRENDS IN THE DEVELOPMENT OF THE BANKING SYSTEM OF UKRAINE (In Ukrainian)	145

<https://doi.org/10.26565/2524-2547-2022-63-01>
УДК [338.48-6:39]:[332.1:352]:711.25

Наталія Володимирівна Барвінок

викладач

Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

вул. Садова, 2, Умань, Черкаська обл., 20300, Україна

barvinok.n@udpu.edu.ua

<https://orcid.org/0000-0002-6661-4780>

ЕТНОТУРИЗМ ЯК ЧИННИК СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ОБ'ЄДНАНИХ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД В ПОВОЄННИЙ ПЕРІОД

Метою написання даної статті є дослідження етнотуризму та пов'язаних з ним видів туризму як важливого чинника розвитку територіальних громад в повоєнний період. В статті розглянуто об'єднану територіальну громаду як об'єкт для розвитку етнотуризму і, зважаючи на те, що Україна має значний туристично-рекреаційний потенціал і наявність етнотуристичних ресурсів, встановлено, що кожна об'єднана територіальна громада має можливість розвивати етнотуризм на своїй території. Зазначено, що для розвитку етнотуризму в об'єднаних територіальних громадах важливо проводити різноманітні заходи, що будуть репрезентувати самобутні традиції, автентичні обряди та звичаї, неповторну національну кухню, гостинність українців та сприятимуть збільшенню кількості туристів.

Розглянуто етнотуризм як важливий чинник відновлення національного багатства для сприяння розвитку національної ідейності України та показу багатства культури України як на внутрішньому, так і на міжнародному просторі. Адже, етнічний туризм – це активний спосіб вивчення історії свого народу. Потенційних туристів можуть зацікавити релігійні об'єкти, пам'ятки історії, культури, архітектури. В Україні збережено основні елементи традиційної, матеріальної та духовної культури, отже, Україна має значний культурний, економічний, виховний потенціал для розвитку етнічного туризму.

Розглянуто основні аспекти розвитку етнотуризму в об'єднаних територіальних громадах: наявність туристично-рекреаційного потенціалу, відносно розвинутої інфраструктури, зв'язків з іншими видами туризму, які теж розвиваються в об'єднаних територіальних громадах, та формування плану розвитку етнотуризму. Зазначено перспективи розвитку етнотуризму в об'єднаних територіальних громадах в Україні в повоєнний період та виділено основні напрями роботи щодо діяльності етнотуризму, які будуть сприяти соціально-економічному розвитку об'єднаних територіальних громад.

Ключові слова: **об'єднана територіальна громада, етнотуризм, туристично-рекреаційний потенціал, повоєнний період.**

JEL Classification: L83, O18, R12.

Як цитувати: Барвінок, Н. В. (2022). Етнотуризм як чинник соціально-економічного розвитку об'єднаних територіальних громад в повоєнний період. *Соціальна економіка*, 63, 5-17. doi: <https://doi.org/10.26565/2524-2547-2022-63-01>.

In cites: Barvinok, N. (2022). Ethnoturism as a factor of socio-economic development of united territorial communities in the post-war period. *Social Economics*, 63, 5-17. doi: <https://doi.org/10.26565/2524-2547-2022-63-01>. (in Ukrainian)

Вступ. Туристична сфера України, після здобуття країною незалежності у 1991 році, поступово почала відновлюватись, а кількість туристичних потоків мала тенденцію до збіль-

шення з кожним роком, використовуючи туристично-рекреаційний потенціал навіть не в повному обсязі¹. Одним із перспективних напрямів розвитку туризму на пострадянському

¹ Туристичний барометр України. Київ. 2020. URL: <http://www.ntoukraine.org/assets/files/ntou-barometer-2020.pdf> (дата звернення: 01.05.2022).

просторі мав би стати етнічний туризм, спрямований на відновлення всієї української історії, культури, архітектури, свят, обрядів, врешті-решт, мови, популяризацію серед населення всього українського та об'єднання і націоналізацію українців. Саме такий напрям туризму має властивість сприяти відновленню культурно та історичної спадщини країни та демонстрації на міжнародному рівні національно-свідомого громадянина України.

Проте, розвиток етнічного туризму на території України на той час мав тенденцію до нерівномірного розподілу – більше в західних областях і менше в східних областях, – що спричинено активнішим впливом та русифікацією зі сторони росії на області України, що розташовані ближче до неї. В подальшому це і стало однією з причин негативної політичної та геополітичної ситуації в країні та можливістю агресії зі сторони росії, що, в свою чергу, негативно позначилось і на туристичній індустрії в країні загалом.

Починаючи з 2014 року ситуація, що виникла внаслідок тимчасової окупації Російською Федерацією Автономної Республіки Крим, частини Луганської та Донецької областей України та розв'язання російсько-української війни, несприятливо позначились на розвитку туристичної індустрії в Україні. На додаток у 2020 році туризм України зіткнувся із серйозним викликом в своєму розвитку – важкою кризою, пов'язаною із появою та поширенням нового небезпечного вірусу COVID-19. Останнім і найболіснішим викликом стало розгортання повномасштабних воєнних дій у російсько-українській війні зі сторони росії 24 лютого 2022 р., що призвело до зменшення, а в деяких регіонах зникнення, туристичних потоків.

На сьогоднішній день в умовах війни туризм в Україні зазнає величезних втрат як зі сторони турпотоків, яких майже нема, так і зі сторони втрат туристично-рекреаційного потенціалу територій, які потрапили під окупацію та постраждали внаслідок бойових дій. На відновлення туристичної сфери в повоєнний період потрібні будуть колосальні капіталовкладення та активне сприяння туристичним потокам, щоб якомога швидше відновити та, при можливості, відбудувати туристично-рекреаційні ресурси країни та туристичну сферу загалом.

Одним із напрямів такої відбудови має бути розвиток етнічного туризму в об'єднаних територіальних громадах (далі ОТГ), аби сприяти розвитку національної ідейності та показати все багатство культури України як на внутрішньому, так і на міжнародному ринках туристичної індустрії. Крім того, кожна з ОТГ є надзвичайно багатою своїми

етнічними особливостями, що має бути відображено і в туристичній сфері, аби показати все різноманіття та багатство українського народу та привернути до цього увагу і закордонних туристів.

Варто зауважити, туристична галузь, як сфера економіки що має тісний взаємозв'язок з іншими сферами економіки та залежить від них, в період кризи, а особливо війни, постраждала як окремо, так і опосередковано та потрапила до числа постраждалих секторів. Але це свідчить і про взаємовідновлення, тобто, якщо буде відновлюватись сфера туризму, то й інші галузі пов'язані з нею будуть мати можливості та тенденції до відновлення, а саме: інфраструктура, шляхи сполучення, харчова промисловість тощо.

Кожен куточок України, а відтак, і кожна ОТГ має свій багатий туристично рекреаційний потенціал (природні туристичні ресурси, культурно-історичні туристичні ресурси), які є ресурсами не лише етнотуризму, але й інших видів туризму, які теж мають розвиватись в ОТГ. Важливо зазначити, що всі види туризму, які мають можливість розвиватись в ОТГ, будуть мати більше шансів при співпраці та доповненні один одного, виявленні точок дотику і на основі незвичайних, виняткових та неповторних ознак, в подальшому, створенні туристичного бренду ОТГ.

Все вище зазначене буде мати позитивний вплив на соціально-економічний розвиток ОТГ та країни в цілому в повоєнний період.

Відтак, метою даної статті є дослідження етнотуризму та аспектів його розвитку як чинника соціально-економічного розвитку об'єднаних територіальних громад в повоєнний період.

Для досягнення визначеної мети у дослідженні передбачено вирішення таких завдань:

- розгляд об'єднаних територіальних громад як об'єктів для розвитку етнотуризму на їх базі;
- розгляд етнотуризму як важливого чинника відновлення національного багатства країни;
- розгляд основних аспектів розвитку етнотуризму в об'єднаних територіальних громадах;
- розгляд етнотуризму як важливого чинника соціально-економічного розвитку об'єднаних територіальних громад;
- розробка напрямів співпраці етнотуризму з іншими видами туризму як чинника соціально-економічного розвитку об'єднаних територіальних громад у повоєнний період.

Об'єктом дослідження є етнотуризм в повоєнний період.

Предметом дослідження є вплив етнотуризму на соціально-економічний розвиток територіальних громад в повоєнний період.

Огляд літератури. Вивченням теоретичних і практичних аспектів розвитку туризму в територіальних громадах займалися Н. Чир (2017), О. В. Герасименко (2021), М. О. Растворова (2021), О. С. Альбащенко (2022), О. О. Долинська (2021), О. І. Коркуна, О. В. Никига та О. Г. Підвальна (2017), Є. Ю. Шекета та Н. П. Казюка (2021) та інші. Вивчення розвитку етнотуризму зустрічається у дослідженнях таких сучасних закордонних та українських науковців: І. Гонсалес-Домінгес, Х. Том-Ортіз та Р. Озоріо-Гонсалес (2018), Ю. Ху та П. Нгай (2021), Н. Ю. Маруяма, М. А. Рібейро та К. М. Вузнам (2020), А. В. Мельник, В. В. Бенедюк, О. В. Антипюк та Є. К. Роман (2022), А. М. Чепурда та В. М. Біленький (2019), О. Г. Шестель, С. С. Беляєва (2020), В. Рожнова (2013), Янг Ли (2007), А. П. Голод та О. М. Мисяк (2015), Т. Власова (2015), А. Сидорук та Г. Омеляненко (2022) та інші.

Н. Чир (2017) у своїх дослідженнях здійснює комплексну оцінку сучасного стану та перспектив розвитку туристичної інфраструктури окремих об'єднаних територіальних громад області за окремими підсистемами та визначає основні проблеми структурних елементів туристичної інфраструктури, запропонувавши можливі шляхи їх вирішення (Чир, 2017).

М. О. Растворова (2021) проаналізувавши стратегічні документи територіальних громад Волинської області, надає рекомендації щодо удосконалення стратегічного підходу для підвищення ефективності туристичної галузі в територіальних громадах (Растворова, 2021).

О. О. Долинська (2021) дослідивши перспективи розвитку зеленого туризму в Хмельницькій області зазначає про його актуальність в умовах децентралізації і вважає, що саме сільський туризм може стати галуззю, яка буде активно наповнювати бюджет сільських об'єднаних територіальних громад (Долинська, 2021).

О. І. Коркуна, О. В. Никига та О. Г. Підвальна (2020) розглядають і досліджують роль гастрономічного туризму у соціально-економічному розвитку територій в умовах децентралізації в Україні і зазначають, що гастрономічний туризм – це спеціалізований вид туризму, який спрямований на ознайомлення туристів з гастрономічними особливостями та культурою певної території (Коркуна, Никига, & Підвальна, 2020).

Є. Ю. Шекета, Н. П. Казюка (2021) в своєму дослідженні зазначають, що успіх об'єднаних територіальних громад полягає в усвідомленні того, що влада зосереджена в руках

кожного, і саме громада визначає пріоритетні напрями свого розвитку та витрачання бюджетних коштів і визначає можливості для розширення та стримуючі фактори розвитку сфери туристичної індустрії в регіоні (Шекета & Казюка, 2021).

А. В. Мельник, В. В. Бенедюк, О. В. Антипюк і Є. К. Роман (2022), проаналізувавши елемент пізнавального туризму Волинської області, як засобу збереження етнокультури, зазначають про особливості геопросторового розміщення осередків промислів на території району в розрізі територіальних громад. Вказують, що завдяки вигідному географічному розміщенню та потенційній допомозі місцевої влади мають можливість розвиватись туризм краю, а зрештою здійснюється соціо-культурний та економічний розвиток району та покращення іміджу регіону (Мельник, Бенедюк, Антипюк, & Роман, 2022).

В. В. Калініченко (2022) в своїх дослідженнях доводить, що сільську громаду можна вважати проявом нематеріальної культурної спадщини України, інтерпретує селянську самоврядну традицію музейними засобами, шляхом створення середовищного екомuzeю «Сільська громада Наддніпрянської України» (Калініченко, 2022).

А. М. Чепурда і В. М. Біленький (2019) зазначають, що етнічний туризм тісно пов'язаний з культурою та освітою, оскільки основним ресурсом для його реалізації є національно-культурна спадщина, а сам етнічний туризм є однією із форм отримання певної освіти (Чепурда & Біленький, 2019).

О. Г. Шестель і С. С. Беляєва (2020) визначають загальні проблеми розвитку етнічного туризму; проблеми мотивації туристів для відвідування того чи іншого місця; виявляють особливості культури і традицій історико-культурних регіонів, привабливих для туристів, що цікавляться етнографією; висвітлюють перспективи вирішення цих проблем. Вказують на необхідність відзначити потребу людей в етнічній ідентифікації, що підтверджується зростанням популярності етнічного туризму в Україні (Шестель & Беляєва, 2020).

В. Рожнова (2013) вказує на те, що етнічний туризм передбачає вивчення культурних і побутових особливостей різних народів світу, а також є засобом, що використовується в багатьох країнах світу для підтримки економічного та культурного розвитку сільських регіонів і надання допомоги у збереженні культурної спадщини (Рожнова, 2013).

Методологія дослідження. У процесі дослідження використано загальнонаукові та спеціальні методи наукового пізнання, які дозволили комплексно підійти до вирішення поставленої мети та завдань. Для досягнення мети було використано діалектичний метод

пізнання з метою вивчення і деталізації об'єкта вивчення та логічного узагальнення і систематизації основних принципів та понять. Для розгляду етнотуризму, його зв'язків з іншими видами туризму та галузями економіки, які безпосередньо або опосередковано пов'язані з ним, напрямів розвитку етнотуризму та залежності соціально-економічного розвитку об'єднаних територіальних громад було використано методи аналізу, синтезу та порівняння. Для виявлення основних тенденцій розвитку етнотуризму у співпраці з іншими видами туризму в об'єднаних територіальних громадах було застосовано системний, абстрактно-логічний та метод моделювання. Для наочного представлення матеріалів та схематичного зображення теоретичних та практичних результатів дослідження було використано графічний метод. Для теоретичного узагальнення результатів дослідження та формування висновків використано системно-структурний метод. Теоретичну базу дослідження складають наукові роботи вітчизняних і зарубіжних вчених щодо розвитку етнотуризму та туризму в цілому та результати власних наукових досліджень.

Основні результати дослідження.

Об'єднані територіальні громади є носіями багатого природно-рекреаційного і культурно-історичного ресурсного потенціалу та забезпечені певним спектром інфраструктурних об'єктів, що є важливим чинником для розвитку туризму. Розвиток туризму в умовах сьогодення спонукає до розширення ролі адміністративних територій як окремих туристичних комплексів (Чир, 2017). Особливого значення набуває розвиток туризму, особливо етнотуризму, ОТГ в повоєнний період задля відновлення культурної спадщини, популяризації її, та на основі цього привернення уваги та залучення якомога більших капіталовкладень для його подальшого розвитку.

Згідно зі змістом статті 140 розділу 11 Конституції України, територіальна громада – це жителі села чи добровільного об'єднання у сільську громаду жителів кількох сіл, селища та міста¹. У статті 1 розділу 1 Закон України від 21 травня 1997 року «Про місцеве самоврядування в Україні» визначається, що територіальна громада – це жителі, об'єднані постійним проживанням у межах села, селища, міста, що є самостійними адміністративно-територіальними одиницями, або добровільне об'єднання жителів кількох сіл, селищ, міст, що мають єдиний адміністратив

ний центр². Цей Закон проголошує територіальну громаду первинним суб'єктом місцевого самоврядування, основним носієм його функцій і повноважень, а також включає територіальну громаду у систему місцевого самоврядування в Україні.

До ознак територіальних громад належать такі:

- їхня територія завжди збігається з межами населеного пункту або кількох населених пунктів;

- між членами територіальної громади існують відносно стійкі прямі соціальні зв'язки, що виникають із приводу проживання на відповідній території;

- члени територіальної громади – це фізичні особи (громадяни України, іноземні громадяни, особи без громадянства), які постійно проживають у відповідному населеному пункті (Куценко & Дударенко, 2017).

Норми Закону України «Про добровільне об'єднання територіальних громад» регулюють відносини, що виникають у процесі добровільного об'єднання територіальних громад сіл, селищ, міст, а також добровільного приєднання до об'єднаних територіальних громад³.

Для ефективного і стабільного розвитку туристичного бізнесу важливим є можливість розвитку на різних ієрархічних рівнях – держави, регіонів та ОТГ. В умовах політики децентралізації в Україні, яка останніми роками успішно впроваджувалась, сфера гостинності, а відтак, і туристична сфера, мала можливість успішно розвиватись на локальному рівні, у зв'язку із зростанням ролі місцевих громад у процесах управління регіональним розвитком (Коркуна, Никига & Підвальна 2020).

В період російсько-української війни туризм в Україні знизив темпи свого розвитку. Це стосується і туризму в ОТГ, особливо в тих регіонах, які знаходяться під окупацією, в яких відбуваються активні бойові дії, які розташовані поблизу таких регіонів, в регіонах, що вже звільнені від окупаційних військ, але ще не відновили свою інфраструктуру та об'єкти туризму. Крім того, значна частина туристично-рекреаційних ресурсів, особливо в тих ОТГ, що знаходяться під окупацією або в зонах активних бойових дій є повністю або частково зруйнованими, особливо, що стосується етноресурсів, що пов'язано з політикою росії щодо деукраїнізації – усунення української мови, культури, звичаїв із суспільного вжитку та знищення всього, що пов'язано з українським народом.

¹ Конституція України: офіц. текст. Київ: КМ, 2019. 96 с. URL: https://kodeksy.com.ua/konstitutsiya_ukraini/statja-140.htm (дата звернення: 01.05.2022).

² Про місцеве самоврядування в Україні. Закон України від 21.05.1997 р. №280/97-ВР. Дата оновлення: 13.02.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 01.05.2022).

³ Про добровільне об'єднання територіальних громад. Закон України від 05.02.2003 р. № 157-VIII. Дата оновлення: 14.05.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/157-19#Text> (дата звернення: 01.05.2022).

За період російсько-української війни, особливо повномасштабного вторгнення, яке почалося 24 лютого 2022 року, на територіях, які перебувають або перебували під окупацією російських військ чи розташовані поблизу, було знищено значну частину етнокультурних ресурсів, кількість яких на сьогоднішній день точно вказати ще неможливо,

адже частина з них знаходиться на окупованій території або в зоні активних бойових дій. Відомі втрати етноресурсів стосуються релігійних св'ятинь, музеїв, історичних будівель, меморіальних комплексів, бібліотек (табл. 1), а також носів мови та культури, які проходять фільтраційні табори (за словами агресора «денацифікацію»)¹ та знищуються.

Таблиця 1. Найвідоміші туристичні об'єкти, що постраждали внаслідок воєнних дій на території України (станом на травень місяць 2022 року)
Table 1. The most famous tourist sites affected by hostilities in Ukraine (as of May 2022)

Область	Музеї
Київська	Історико-краєзнавчий музей Марії Примаченко
Донецька	Маріупольський художній музей ім. Куїнджі
Чернігів	Музею Українських старожитностей Василя Тарновського, вистояв під обстрілами 1918 та 1919 рр. та під час Другої світової війни
Запорізька	Пограбовано музей-садибу Попових
Харківська	Історико-краєзнавчий музей м. Охтирка
	Монумент ХХ століття – колишній кінотеатр імені Щорса
Область	Храми
Житомирська	Дерев'яна церква Різдва Пресвятої Богородиці (1862 р.)
	Покровська церква (1872 р.)
Донецька	Святогірська Свято-Успенська Лавра (XVII - XVIII ст.)
	Христо-Різдвяний кафедральний собор
	Церква Святого Олександра Невського (1899 р.)
Луганська	Свято-Троїцька церква (1826 р.)
Київська	Георгіївська церква у Заворичах (1873 р.)
Чернігів	Іллінська церква (XI – XII ст.)
	Катеринська церква (початок XVIII ст.)
	Спасо-Преображенський собор (перша половина XI ст.)
	Успенський Єлецький монастир (1060 р.) заснований князем Святославом Ярославичем
Харків	Успенський собор (XVIII ст.)
Область	Театри і концертні зали
Донецька	Маріупольський драматичний театр
Харківська	Будівля вокзалу в Охтирці, яка пережила 1943 р.
Дніпро	Дніпровський будинок органної та камерної музики
Область	Історичні будівлі
Харків	Будинок Слово, куди заселили українських митців, які згодом стали представниками Розстріляного Відродження
	Бібліотека ім. Короленка
	Будинок №8 на вулиці Свободи у Харкові
	Будинок №3 на площі Конституції у Харкові
	Будинок «Слово» у Харкові
Суми	Сумський кадетський корпус
	Сумська духовна семінарія
Київ	Меморіальний комплекс
	Бабин Яр

Джерело: складено автором за даними^{2,3,4}

¹ Фільтраційні табори, або «Добро пожаловать в русский мир». URL: <https://armyinform.com.ua/2022/05/16/filtraczijni-tabory-abo-dobro-pozhalovat-v-russkij-mir/> (дата звернення: 17.05.2022).

² Релігійні святині України, зруйновані та знищені російськими окупантами. URL: <https://niss.gov.ua/news/komentarij-ekspertiv/relihiyni-svyatyni-ukrayiny-zruynovanii-ta-znyshcheni-rosiyskymu-okupantamy> (дата звернення: 16.05.2022).

³ Драмтеатр у Маріуполі і не тільки. Які пам'ятки української культури постраждали через вторгнення Росії. URL: <https://nv.ua/ukr/art/kulturni-pam-yatki-yaki-zruynuvali-rosiyski-okupanti-pid-chas-viyni-v-ukrajini-spisok-z-foto-50226298.html> (дата звернення: 16.05.2022).

⁴ Велике руйнівництво: культурні втрати України під час війни. URL: https://lb.ua/culture/2022/03/25/510869_velike_ruynivnitstvo_kulturni.html (дата звернення: 16.05.2022).

Вище наведені пам'ятки культури – це лише невелика частина всієї шкоди, яка завдана етнотуризму в ОТГ та в Україні в цілому. Крім вище перерахованих об'єктів значного руйнування зазнали пам'ятки місцевого значення, і завдані їм збитки – це великий удар по місцевих громадах. Адже в невеликих населених пунктах старовинні церкви та будівлі були осередками громадського та духовного життя, естетичними домінантами, які беруть активну участь у формуванні туристичного потенціалу краю.

Також, внаслідок активних бойових дій та спрямовано на деукраїнізацію українського народу станом на травень місяць 2022 р. окупантами пошкоджено та знищено майже 60 бібліотек, а майже 4000 бібліотек опинились на тимчасово окупованих територіях, що теж варто віднести до втрат ресурсів етнотуризму, адже саме в бібліотеках зберігаються підручники історії, української літератури, що є одним з найбільших сховищ української культури. Варто зауважити, що з метою деукраїнізації на тимчасово окупованих територіях російські війська знищують не лише бібліотечні споруди, але і українські книжки, зокрема ті, що стосуються історії, культури, літератури України¹.

Втрати ОТГ етнотуристичних ресурсів, особливо на територіях, які досі знаходяться під окупацією, варто розцінювати як значні, що потребуватимуть колосальних капіталовкладень у відновлення. Крім того, частина з них відновленню не можуть підлягати, особливо що стосується старовинних музейних експонатів, речей та книг, що було спалено.

В ОТГ, які знаходяться у відносно безпечних регіонах країни, туристичні об'єкти, музеї, заклади відпочинку продовжують функціонувати, проте кількість туристів значно знизилась, адже це переважно внутрішньо-переміщені особи, для яких проводяться тури для ознайомлення з місцевістю та культурою. Така ситуація спричиняє зниження капіталонадходжень від туристичної сфери до бюджету ОТГ в період російсько-української війни, що теж негативно впливає на туристичну діяльність, зокрема етнотуризм, який вимагає постійного догляду та грошових витрат на підтримування об'єктів туризму в належному стані.

Опираючись на події, що відбуваються в країні та обрані напрями розвитку – націоналізація, українізація, національно-патріотичне виховання майбутнього покоління – у повоєнний період одним із важливих факторів розвитку ОТГ має бути етнічний туризм,

тобто, один з перспективних напрямів розвитку культурно-історичного туризму, який припускає знайомство з мовою, побутом, кухнею, культурою, архітектурою, святами і обрядами вибраної групи народів² і як окремий атрактивний складник дестинацій. Так як метою етнічного туризму є знайомство з культурними, побутовими та історичними особливостями певної місцевості, то це дає можливість показати багатство та різноманіття культурної спадщини різних ОТГ в Україні та забезпечити розвиток етнотуризму в цих громадах.

Термін «етнічний туризм» вперше було вжито у 1977 р. В. Смітом, який трактував його як подорожі для вивчення культури та життя рідкісних чи екзотичних народностей (етнічних груп) (Yang, 2007; Голод & Мисяк, 2015).

Етнічний туризм (етнотуризм) – це одна зі складових туризму, що має всі можливості для динамічного розвитку. Етнотуризм пробуджує інтерес до культури, традицій, сприяє відродженню і збереженню культурної спадщини. Існування та розвиток етнічного туризму позитивно впливає на соціально-економічний, соціокультурний розвиток різних регіонів, зміцнення громадянської ідентичності, міжнаціональні відносин та сприяє етнокультурному розвитку народів. Етнотуризм, як складова туризму та фактор стійкого соціокультурного розвитку регіону, має значні можливості розширювати межі пізнання, зміцнювати усвідомлення відповідальності за збереження етнокультурних ресурсів і розвивати економіку як регіону, так країни в цілому (Власова, 2015).

Одним із основних засобів у пізнанні власної країни, формуванні гордості за її культурні надбання, національно-патріотичному вихованні є етнотуризм. Метою етнотуризму є відвідування будь-якого етнотуристичного регіону своєї держави для ознайомлення з культурою, традиціями, побутом, діалектами, кухнею, образотворчим мистецтвом місцевих жителів (Сидорук & Омельяненко, 2022). В умовах сьогодення розвиток етнотуризму в Україні набуває нового і провідного напрямку діяльності, особливо після закінчення російсько-української війни.

Загалом, перспективи розвитку етнотуризму, а на його основі соціально-економічний розвиток ОТГ, полягають в тому, що:

1) Україна володіє значними ресурсами етнотуризму, що на сьогоднішній день в умовах політичної ситуації, яка склалася у зв'язку

¹ Окупанти зруйнували або пошкодили 60 бібліотек в Україні. URL: <https://www.volynnews.com/news/all/okupanty-zruynuvaly-abo-poshkodyly-60-bibliotek-v-ukrayini/> (дата звернення: 26.05.2022).

² Етнотуризм – доступна «машина часу». URL: https://ozi.pp.ua/etnoturizm_14155/ (дата звернення: 02.05.2022).

із нападом росії на Україну, потребують максимального розвитку та спрямування на національно-патріотичне виховання населення;

2) етнотуризм сприяє поглибленню національної свідомості населення і відіграє важливу роль у збереженні культурної спадщини країни;

3) розвиток інфраструктури в ОТГ сприяє збільшенню кількості туристів;

4) розвиток етнотуризму стимулює соціально-економічний розвиток ОТГ за рахунок капіталонадходжень від туристичного бізнесу в цій місцевості,

5) багато вітчизняних і закордонних інвесторів в подальшому зацікавляться розвитком етнотуризму, який є актуальним в умовах сьогоденних подій та в повоєнний час.

Розвиток етнотуризму, як важливого рушія розвитку ОТГ, варто розглядати в чотирьох аспектах:

1) наявність та стан туристично-рекреаційного потенціалу;

2) наявність та розвиток інфраструктури в ОТГ;

3) зв'язок етнотуризму з іншими видами туризму в ОТГ, які також займають важливе місце в соціально-економічному розвитку ОТГ;

4) сформований план розвитку етнотуризму на базі ОТГ.

Наявність та стан туристично-рекреаційного потенціалу є важливою умовою для розвитку етнотуризму в ОТГ, а в подальшому і соціально-економічного розвитку ОТГ. Кожна ОТГ в Україні має багатий туристично-рекреаційний потенціал для організації туристичної діяльності, а тим більше, для розвитку етнотуризму, який ми класифікуємо за такими видами (рис. 1).

Рис. 1. Важливий туристично-рекреаційний потенціал для розвитку етнотуризму в об'єднаних територіальних громадах

Fig. 1. Important tourist and recreational potential for the development of ethnotourism in united territorial communities

Джерело: побудовано автором за даними (Огієнко & Огієнко, 2020; Дорофєєва, 2017)

Тільки разом зі створеною туристичною інфраструктурою ОТГ спроможні отримувати максимальний ефект від наявного туристично-рекреаційного потенціалу. Туристична інфраструктура – це сукупність різних суб'єктів туристичної діяльності (готелі, туристичні комплекси, кемпінги, мотелі, пансіонати, підприємства харчування, транспорту, заклади культури, спорту тощо), які забезпечують прийом, обслуговування та перевезення туристів (Примак & Тиш, 2022). Таким чином, для розвитку етнотуризму ОТГ повинні мати відповідну інфраструктуру (засоби комунікації та зв'язку, транспортна система, які задіяні в наданні туристичних послуг) для організації туристичної діяльності.

Ще одним важливим аспектом розвитку етнотуризму в ОТГ є зв'язок цього виду туризму з іншими видами туризму, адже розвиток лише одного напряму туризму може бути не рентабельним та приносити низькі прибутки. Крім того чим більше тематичних туристичних локацій та подій на їх основі буде в ОТГ, тим більше туристів та ширша цільова аудиторія зацікавиться їх відвідуванням, тим більші прибутки будуть приноситись в ОТГ, що в свою чергу буде сприяти його розвитку. Тому розглянемо основні види туризму за метою поїздки, що можна пов'язати з етнотуризмом для розвитку в ОТГ (рис. 2).

Для комплексного розвитку туризму в ОТГ важливим є завдання пов'язати кожен із видів туризму з етнотуризмом, тобто знайти

точки дотику та на їх основі побудувати певні події, розваги, туристично-екскурсійні маршрути тощо. При наявності всіх необхідних туристично-рекреаційних ресурсів в ОТГ варто створювати такі поєднання, які мають позитивно позначитись на розвитку етнотуризму та соціально-економічному розвитку ОТГ в цілому.

Першим і одним із важливих видів туризму, які мають доповнювати етнотуризм має бути рекреаційно-оздоровчий туризм, адже більшість туристів обирають саме цей вид туризму з метою відпочинку. Рекреація – відновлення чи відтворення фізичних і духовних сил, витрачених людиною в процесі життєдіяльності; рекреація включає різноманітні види діяльності у вільний час, спрямовані на відновлення сил і задоволення широкого кола особистих і соціальних потреб та запитів.

Для задоволення потреб туристів у рекреації маю бути наявні природні туристично-рекреаційні ресурси (кліматичні, ландшафтні, водні, біотичні, лікувальні) та відповідна інфраструктура, які будуть сприяти розвитку такому туризму. В кожній ОТГ є хоча б декілька унікальних природних ресурсів, які підкреслюють саме красу і неповторність української природи. Ця українська природна унікальність для розвитку рекреаційно-оздоровчого туризму через призму етнотуризму і мають використовуватись у рекламуванні та просуванні такого етнотуристичного турпродукту в ОТГ.

Рис. 2. Зв'язок етнотуризму з іншими видами туризму, актуальними для розвитку туризму територіальних громад

Fig. 2. The connection of ethnotourism with other types of tourism relevant to the development of tourism in local communities

Культурно-розважальний туризм – різновид туризму, в якому туристи через надання їм певних розваг досягають мети поїздки. Це дуже популярні в усьому світі і різноманітні тури. Основна їх мета – розвага під час туристичної поїздки. Основним критерієм визначення видів культурно-розважального туризму є відпочинок у поєднанні з отриманням певних розважальних послуг (відвідування театралізованих дійств, фестивалів, спортивних видовищ та ін.). Культурно-розважальний момент в організації туристичних подорожей притаманний всім сегментам спеціалізованого туризму.

Для розвитку етнотуризму в ОТГ розважальний туризм виступає як додаткова реклама турпродукту, адже саме етнотуризм, який базується на культурній спадщині вимагає театралізованих вистав, фестивалів, видовищ, концертів тощо. Тому, важливо зазначити, що етнотуризм в повній мірі не може існувати та розвиватись без розважального туризму.

Близьким за значенням до культурно-розважального туризму є подієвий туризм, який теж в ОТГ може розвиватись і бути близько пов'язаним з етнотуризмом і сприяти його розвитку. Подієвий туризм – це різновид туризму, основна мета якого присвячена якій-небудь події. Так як кожна ОТГ в Україні багата своїми звичаями та обрядами приуроченими до певних свят, розвиток подієвого туризму у сукупності з етнотуризмом має своє особливе місце. Адже в ОТГ можна започаткувати святкування свого особливого свята приуроченого до певної культурної події, де висвітлювати все етнографічне багатство регіону. В подієвому етнотуризмі можна виділити кілька тематичних видів: національні фестивалі і свята, театралізовані шоу, гастрономічні фестивалі, фестивалі та виставки, модні покази, аукціони, фестивалі музики і музичні конкурси, спортивні події. Важливо зазначити, що такий вид туризму має місце в Україні, до прикладу – Сорочинська Ярмарка.

Науково-пізнавальний туризм (його ще називають конгресний туризм) полягає в проведенні науково-практичних семінарів, конференцій, з'їздів. Даний вид туризму у співіснуванні з етнотуризмом також має місце у розвитку ОТГ, адже саме під час проведення науково-практичних семінарів, конференцій та з'їздів можуть розглядатись важливі питання щодо розвитку туризму в ОТГ, соціально-економічного розвитку ОТГ та звичайно актуальні питання сьогодення національно-патріотичного виховання покоління, збереження пам'яток культури та архітектури, що несуть національну цінність.

Спортивний туризм базується на забезпеченні можливості туристам займатися обраним видом спорту. Цей вид туризму також

можливо розвивати в ОТГ і навіть пов'язувати його в певній мірі з етнотуризмом, адже завжди є можливість провести спортивні змагання зі специфікою національного характеру українців, вираженою у волелюбності українського народу, повагою до жінок, бажанням захистити не тільки свою домівку, а й Батьківщину.

Спортивні тури залежно від мети подорожі поділяють на два види: активний і пасивний. У першому випадку основою є заняття яким-небудь видом спорту, у другому – інтерес до спорту, наприклад, відвідування змагань. Спортивні змагання такого напрямку є ще одним рушієм для розвитку етнотуризму, та і туризму загалом, в ОТГ, і, як наслідок, соціально-економічного розвитку ОТГ.

Пригодницький туризм є своєрідним видом відпочинку і забезпечує не тільки перебування туристів у привабливому для них місці, а й заняття незвичайним видом діяльності. Пригодницький туризм поділяється на кілька видів: похідні експедиції, сафарі-тури (полювання, риболовля, лов метеликів і т. д.), морські подорожі. Пригодницький туризм має своє особливе місце у підвищенні соціально-економічного розвитку ОТГ разом із етнотуризмом, адже український народ споконвіку займався певними видами діяльності, які можна застосувати як особливі тури, наприклад, риболовля, полювання, пошуки загублених скарбів, походи тощо.

Ще один вид туризму, який тісно пов'язаний з етнотуризмом і сприяє його розвитку в ОТГ – це паломницько-релігійний туризм, адже на території України маса храмів, які мають культурно-історичну цінність, і які привертають увагу багатьох туристів. У туризмі з релігійними цілями виділяється кілька видів: паломництво (відвідування святих місць для поклоніння реліквіям); пізнавальні поїздки (ознайомлення з релігійними пам'ятками, історією релігії, культурою релігії); наукові поїздки (поїздки істориків та інших фахівців, що займаються питаннями релігії, та ін.). Тому, враховуючи вище наведене, розуміємо, що релігійно-паломницький туризм відіграє важливу роль у розвитку етнотуризму, адже допомагає передати багату культуру, історію, звичаї того чи іншого регіону.

Ностальгічний туризм заснований на потребі людей у відвідуванні родичів, місць народження і проживання близьких. Це ще один вид туризму, який тісно взаємопов'язаний з етнотуризмом, адже багато людей, які приїжджають відвідати своє місце народження супутньо відвідують різні туристичні локації. Особливо таких туристів цікавлять місця, які нагадують їм про їх щасливе безтурботне дитинство, тому на цьому легко

будувати етнотуризм, що пов'язаний зі звичаями і культурою, в якій такі люди виростили, і бажають все згадати – «прожити ще раз».

Розвиток зеленого сільського туризму також тісно пов'язаний з етнотуризмом, більш того, вони доповнюють один одного та дають ширші можливості розвиватись один одному. Зелений сільський туризм – це специфічна форма відпочинку в господарствах сільської місцевості з використанням майна та трудових ресурсів особистого селянського, підсобного або фермерського господарства, природно-рекреаційних особливостей місцевості та культурної, історичної та етнографічної спадщини регіону. Такий вид туризму в поєднанні з етнотуризмом дозволяє туристам не просто ознайомитись з історією та культурою, а прожити життя, сповнене цієї історії, культури, звичаїв, побуту, позайматись з ремеслами, сільськогосподарськими промислами, кухнею тощо, які передають весь колорит і багатство української національної спадщини.

Як продовження зеленого сільського туризму та етнотуризму має бути гастротуризм, де знайомство з місцевим колоритом відбувається в першу чергу за допомогою смакових вражень місцевої кухні, і далі ці враження приймаються поряд з місцевою культурою, звичаями, історією, пам'ятками, що формують унікальну ідентичність місцевості. Гастротуризм – це ще один вид туризму, який безпосередньо впливає на соціально-економічний розвиток ОТГ, адже він не може існувати та розвиватись без закладів харчування. Тобто, поява гастротуризму в ОТГ буде сприяти появі закладів харчування, а це, в свою чергу, сприятиме збільшенню капіталонадходжень від бізнесу в ОТГ.

Проте розвиток етнотуризму в поєднанні з іншими видами туризму в ОТГ вимагає чітко сформованого плану, який буде сприяти поширенню інформації про такий вид туризму у певній ОТГ, просувати турпродукт на ринку турпослуг, підвищувати його конкурентоспроможність та сприяти залученню коштів інвесторів, як вітчизняних, так і іноземних. Звичайно основне місце в цьому випадку займає саме інноваційний турпродукт, який буде цікавим і новим для туристів, але важливе місце займає і оптимізація туристичної інфраструктури, яка підвищує можливість розвитку туризму в ОТГ, де першочергове місце займають:

- 1) створення та облаштування належних місць зупинок для туристів (у т.ч. для осіб з обмеженими можливостями);
- 2) покращення сервісу в закладах громадського харчування;
- 3) збільшення та покращення об'єктів транспортної інфраструктури;
- 4) облаштування до належного вигляду

рекреаційних зон, об'єктів культурної спадщини та природно-заповідного фонду;

5) створення та збільшення туристичних екскурсійних маршрутів за різними тематиками, та орієнтованих на різні цільові аудиторії;

6) встановлення інформаційних таблиць, вказівників, із короткими довідками про туристичні об'єкти;

7) створення туристичних інформаційних центрів;

8) проведення прес-турів для представників засобів масової інформації, друкованих, теле-, радіокомпаній та Інтернет ресурсів, туристичних компаній;

9) створення ефективної реклами (в тому числі в інтернеті);

10) створення віртуальних 3D-турів об'єктами туристичного показу;

11) забезпечення галузі кваліфікованими спеціалістами туристичного менеджменту, екскурсійної діяльності та готельно-ресторанного господарства;

12) надання можливості розвивати туризм місцевому населенню за рахунок працевлаштування.

Отже, враховуючи всі зазначені аспекти розвитку етнотуризму в ОТГ (туристично-рекреаційний потенціал, розвиток інших пов'язаних видів туризму, розвиток інфраструктури, сформований план розвитку етнотуризму та його інвестування), можливе порівняно швидке відновлення туристичної сфери в регіонах та в Україні в цілому в повенний період. Крім того, перед етнотуризмом постає ряд важливих завдань: відновлення та збереження культурної та історичної спадщини України, демонстрації її на міжнародному рівні, і найважливіше, виховання національно-свідомого громадянина України.

Висновки. Отже, російсько-українська війна, яка розпочалась ще у 2014 році, а в лютому місяці 2022 року розрослась до повномасштабного вторгнення на територію України, завдала туристичній сфері України колосальних втрат, які проявляються не лише у зниженні прибутків, але і в нищівних діях зі сторони агресора, який руйнує історичні, архітектурні пам'ятки, природно-заповідний фонд, туристичну інфраструктуру і т. д. На відновлення туризму потрібні будуть величезні затрати як зі сторони капіталовкладень, так і зі сторони людських ресурсів.

Важливе місце у відновленні туризму в Україні варто надати розвитку туризму в ОТГ, а особливо розвитку етнотуризму у взаємозв'язку з іншими можливими видами туризму, які в сукупності мають можливість привернути увагу як внутрішніх, так і закордонних туристів та інвесторів. Крім того, перед етнотуризмом постає ряд важливих

завдань щодо націоналізації, українізації, відновлення та збереження історичних, архітектурних, культурних пам'яток українського народу та демонстрація їх світовому суспільству. І звичайно ж, національно-патріотичне виховання як теперішнього, так і майбутнього покоління, яке має бути національно-свідомим.

Тому в дослідженні було розглянуто ОТГ як об'єкти для розвитку етнотуризму на їх базі, які володіють, багатим туристично-рекреаційним потенціалом. Також розглянуто основні аспекти розвитку етнотуризму в ОТГ як важливого чинника соціально-економічного розвитку громад.

За результатами дослідження варто виділити основні напрями роботи в ОТГ щодо діяльності етнотуризму, які будуть сприяти соціально-економічному розвитку громад:

1) виявлення та виділення в ОТГ основних туристично-рекреаційних ресурсів (природних та культурно-історичних), які можна використовуватися для розвитку етнотуризму та створення туристичних локацій;

2) виявлення та виділення туристично-

рекреаційних ресурсів, які будуть важливими для розвитку інших пов'язаних з етнотуризмом видів туризму;

3) складання плану розвитку туризму в ОТГ;

4) залучення до розвитку етнотуризму підприємств, які безпосередньо можуть бути пов'язані з туристичною діяльністю, задля збільшення їх клієнтської бази, підвищення їх конкурентоспроможності на ринку та рекламування, що сприятиме збільшенню їх прибутків, а внаслідок, і соціально-економічному розвитку ОТГ;

5) залучення до діяльності і розвитку етнотуризму місцевого населення, що сприятиме його працевлаштуванню;

6) проведення різноманітних заходів, свят, конкурсів, змагань пов'язаних з етнотуризмом із залученням молоді, що сприятиме їх національно-патріотичному вихованню;

7) залучення вітчизняних та іноземних інвесторів до розвитку етнотуризму;

8) підтримка туризму державою через запровадження туристичних ваучерів і кредитних ліній для туризму.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Чир Н. Оцінка сучасного стану та перспектив розвитку туристичної інфраструктури в окремих об'єднаних територіальних громадах Волинської області. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка*. Тернопіль, 2017. Вип. 2 (43). С. 107–112.
2. Герасименко О. В., Мазуркевич А. Р. Ностальгійний туризм як один з перспективних напрямів туризму Гайворонської міської територіальної громади. *Туристичний бренд як чинник формування позитивного іміджу Гайворонської міської територіальної громади: (проводиться в рамках туристичного фестивалю «GoodoK_Fest») : матеріали Всеукр. - практ. конф., м. Гайворон, 21 трав. 2021 р. Умань : Візаві, 2021. С. 43–47.*
3. Раєшторова М. О. Стратегії територіальних громад як інструмент розвитку туризму в регіонах України (на прикладі Київської області). *Регіональний туризм: сучасний стан та шляхи оптимізації: матеріали I-ї Міжнародної науково-практичної конференції, м. Київ, 2 квітня 2021 р. Київ : Університет «КРОК». 2021. С. 111–113. URL: <https://conf.krok.edu.ua/RT/RT/paper/view/622> (дата звернення: 01.05.2022).*
4. Альбещенко О. С. Основні елементи понятійного апарату «готельно підприємство» та особливості управління його розвитком в об'єднаних територіальних громадах. *Східна Європа: економіка, бізнес та управління*. 2022. Вип. 1 (34). С. 49–54. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/> (дата звернення: 01.05.2022).
5. Долинська О. О. Сільський туризм Хмельницької області: сучасний стан та перспективи розвитку. *Вісник Одеського національного університету. Географічні та геологічні науки*. 2021. № 26 (138). С. 105–116.
6. Коркуна О. І., Никига О. В., Підвальна О. Г. Гастрономічний туризм як чинник соціально-економічного розвитку територіальних громад. *Економічний простір*. 2020. № 155. С. 40–43. DOI: <https://doi.org/10.32782/2224-6282/155-8>.
7. Шекета С. Ю., Казюка Н. П. Ефективний менеджмент сфери туризму як запорука сталого економічного розвитку об'єднаних територіальних громад Прикарпаття. *The actual problems of regional economy development*. 2021. № 2(17). С. 189–195.
8. Gonzalez-Dominguez I., Thome-Ortiz H., Osorio-Gonzalez R. Políticas turísticas y etnoturismo: entre la rururbanización y el desarrollo de capacidades. *Pasos-revista de turismo y patrimonio cultural*. 2018. Vol. 16 (1). Pp. 21–36. DOI: <https://doi.org/10.25145/j.pasos.2018.16.002>.
9. Hu Y., Ngai P. Organizational communications in developing ethnic tourism: participatory approaches in southwest China. *Tourism culture & communication*. 2021. Vol. 21 (2). Pp.123–142. DOI: <https://doi.org/10.1080/19388160.2020.1763885>.
10. Maruyama N. U., Ribeiro M. A., Woosnam K. M. The effect of minority residents' attitudes and emotional solidarity on ethnic neighborhood tourism: a multigroup invariance analysis. *Journal of sustainable tourism*. 2020. (Ранній доступ). DOI: <https://doi.org/10.1080/09669582.2020.1849238>.
11. Мельник А. В., Бенедюк В. В., Антишок О. В., Роман С. К. Осередки автентичної продукції Ковельського району Волинської області як засіб збереження етнокультури. *Географія та туризм : матеріали V Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції, м. Харків, 28 лютого 2022 р. Харків, 2022. С. 152–160. URL: <https://dspace.hnpu.edu.ua/bitstream/123456789/7222/1/> (дата доступу: 01.05.2022).*
12. Чепурда, А. М., Біленький, В. М. (2019). Сучасні тенденції розвитку етнічного туризму в Україні. *Туристичний та готельно бізнес в Україні: проблеми розвитку та регулювання* : матеріали X Міжнародної науково-практичної конференції, м. Черкаси, 22 березня 2019 року. Черкаси, 2019. С. 15–17. URL: <https://chdtu.edu.ua/media/k2/attachments/> (дата звернення: 01.05.2022).
13. Шестель О. Г., Беяєва С. С. Перспективи розвитку внутрішнього етнічного туризму в Україні. *Інновації та технології в сфері послуг і харчування*. 2020. № 1. С. 65–72. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/itsph_2020_1_11 (дата звернення: 01.05.2022).
14. Куценко Т. Ф., Дударенко Є. Ю. Об'єднані територіальні громади в Україні: короткий аналітичний огляд.

Економіка та держава. 2017. № 3. С. 64–70.

15. Рожнова В. Проблеми та перспективи розвитку етнотуризму: зарубіжний та український досвід. *Етнічна історія народів Європи*. 2013. Вип. 39. С. 35–44. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/eine_2013_39_8.pdf (дата звернення: 02.05.2022).

16. Yang Li. Planning for Ethnic Tourism. *Case Studies from Xishuangbanna, Yunnan, China* Waterloo, Ontario, 2007. P. 1-2. URL: http://libdspace.uwaterloo.ca/bitstream/10012/3123/1/Thesis_Li.pdf/ (дата звернення: 02.05.2022).

17. Голод А. П., Мисяк О. М. Етнічний туризм у Карпатському регіоні: структурні особливості та проблеми розвитку. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2015. № 15 (1). С. 85–87.

18. Власова Т. Етнічний туризм як фактор соціокультурного розвитку регіону. *Туризм як чинник Євроінтеграції України: економічні, політичні, гуманістичні та соціально-культурні аспекти*: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, м. Сучава, 23-24 квітня 2015 р. Чернівці : ЧТЕІ КНТЕУ, 2015. С. 38–39.

19. Сидорук А., Омеляненко Г. Роль екскурсій як засобу засвоєння соціокультурного простору в етнічному туризмі. *Економіка та суспільство*. 2022. № 37. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-37-34>.

20. Огієнко А. В., Огієнко М. М. Теоретичні засади дослідження туристично-рекреаційного потенціалу. *Проблеми системного підходу в економіці*. 2020. Вип. 1(1). С. 31–37. DOI: <https://doi.org/10.32782/2520-2200/2020-1-5>.

21. Дорофєєва Х. М. Аналіз впливу наявності об'єктів культурно-історичної спадщини на туристичну привабливість регіону. *Економіка і суспільство*. 2017. №13. С. 184–190.

22. Примак Т. Ю., Тиш Я. П. Оцінка ефективності туристичної інфраструктури міста Житомир. *Інвестиції: практика та досвід*. 2022. № 3. С. 54–59. DOI: <https://doi.org/10.32702/2306-6814.2022.3.54>.

Стаття надійшла до редакції 12.05.2022 р.

Стаття рекомендована до друку 29.05.2022 р.

Nataliia Barvinok, Lecturer, Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University, 2, Sadova Str., Uman, Cherkasy reg., 20300, Ukraine
barvinok.n@udpu.edu.ua
<https://orcid.org/0000-0002-6661-4780>

ETHNOTURISM AS A FACTOR OF SOCIO-ECONOMIC DEVELOPMENT OF UNITED TERRITORIAL COMMUNITIES IN THE POST-WAR PERIOD

Abstract. The purpose of this article is to study ethnotourism and related types of tourism as an important factor in the development of territorial communities in the postwar period. The article considers the united territorial community as an object for the development of ethnotourism and, given that Ukraine has significant tourist and recreational potential and the availability of ethnotourism resources, it is established that each united territorial community has the opportunity to develop ethnotourism in its territory. It is noted that for the development of ethnotourism in the united territorial communities it is important to hold various events that will represent original traditions, authentic rites and customs, unique national cuisine, hospitality of Ukrainians and increase the number of tourists.

Ethnotourism is considered as an important factor in the restoration of national wealth to promote the development of national ideology of Ukraine and show the richness of Ukrainian culture both domestically and internationally. After all, ethnic tourism is an active way to study the history of its people. Potential tourists may be interested in religious sites, historical, cultural and architectural monuments. Ukraine retains the basic elements of traditional, material and spiritual culture, therefore, Ukraine has significant cultural, economic, educational potential for the development of ethnic tourism.

The main aspects of ethnotourism development in the united territorial communities are considered: availability of tourist and recreational potential, relatively developed infrastructure, connections with other types of tourism, which are also developed in the united territorial communities, and formation of ethnotourism development plan. Prospects for the development of ethnotourism in the united territorial communities in Ukraine in the postwar period are outlined and the main directions of work on ethnotourism activities that will contribute to the socio-economic development of the united territorial communities.

Keywords: **United Territorial Community, Ethnotourism, Tourist and Recreational Potential, Post-war Period.**

JEL Classification: L83, O18, R12.

REFERENCES

- Chir, N. (2017). Assessment of the current state and prospects of tourist infrastructure in some united territorial communities of Volyn region. *Scientific notes of Ternopil National Pedagogical University named after Volodymyr Hnatiuk*, 2(43), 107–112. (in Ukrainian)
- Gerasimenko, O. V., & Mazurkevich, A. R. (2021). Nostalgic tourism as one of the promising areas of tourism Gaivoron city territorial community. *Tourist brand as a factor in forming a positive image of the Gaivoron city territorial community: (held as part of the tourist festival «GoodoK_Fest»)*: materials All-Ukrainian. scientific-practical conf., 43-47. (in Ukrainian)

3. Rastvorova, M. O. (2021). Strategies of territorial communities as a tool for tourism development in the regions of Ukraine (on the example of Kyiv region). *Regional tourism: current status and ways of optimization: materials of the I International Scientific and Practical Conference*. 111-113. Retrieved from <https://conf.krok.edu.ua/RT/RT/paper/view/622>. (in Ukrainian)
4. Albeshchenko, O. S. (2022). The main elements of the conceptual apparatus of «hotel business» and features of managing its development in the united territorial communities. *Eastern Europe: Economy, Business and Governance*, 1 (34), 49-54. Retrieved from <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/>. (in Ukrainian)
5. Dolynska, O. O. (2021). Rural tourism of Khmelnytsky region: current status and prospects. *Bulletin of Odessa National University. Geographical and geological sciences*, 26 (1 (38)), 105-116. (in Ukrainian)
6. Korkuna, O. I., Nikiga, O. V., & Pidvalna, O. G. (2020). Gastronomic tourism as a factor in socio-economic development of territorial communities. *Economic space*, 155, 40-43. Doi: <https://doi.org/10.32782/2224-6282/155-8>. (in Ukrainian)
7. Sheketa, E. Yu., & Kazyuka, N. P. (2021). Effective management of tourism as a guarantee of sustainable economic development of the united territorial communities of Prykarpattia. *The actual problems of regional economic development*, 2(17), 189-195. (in Ukrainian)
8. Gonzalez-Dominguez, I., Thome-Ortiz, H., & Osorio-Gonzalez, R. (2018). Políticas turísticas y etnoturismo: entre la rururbanización y el desarrollo de capacidades. *Pasos-revista de turismo y patrimonio cultural*, 16 (1), 21-36. doi: <https://doi.org/10.25145/j.pasos.2018.16.002>.
9. Hu, Y., & Ngai, P. (2021). Organizational communications in developing ethnic tourism: participatory approaches in southwest China. *Tourism culture & communication*, 21 (2), 123-142. doi: <https://doi.org/10.1080/19388160.2020.1763885>.
10. Maruyama, N. U., Ribeiro, M. A., & Woosnam, K. M. (2021). The effect of minority residents' attitudes and emotional solidarity on ethnic neighborhood tourism: a multigroup invariance analysis. *Journal of sustainable tourism*. (Ранній доступ). doi: <https://doi.org/10.1080/09669582.2020.1849238>.
11. Melnyk, A. V., Benedyuk, V. V., Antypyuk, O. V., & Roman, E. K. (2022). Centers of authentic products of Kovel district of Volyn region as a means of preserving ethnoculture. *Geography and tourism: materials of the V All-Ukrainian scientific-practical Internet conference. (Kharkiv, February 28, 2022)*, 152-160. Retrieved from <https://dspace.hnpu.edu.ua/bitstream/123456789/7222/1/>. (in Ukrainian)
12. Chepurda, L. M., & Bilenky, V. M. (2019). Current trends in the development of ethnic tourism in Ukraine. *Tourism and hotel business in Ukraine: problems of development and regulation: materials of the X International scientific-practical conference. (Cherkasy, March 22, 2019)*, 15-17. Retrieved from <https://chdtu.edu.ua/media/k2/attachments/>. (in Ukrainian)
13. Shestel, O. G., & Belyaeva, S. S. (2020). Prospects for the development of domestic ethnic tourism in Ukraine. *Innovation and technology in services and food*, 1, 20-28. (in Ukrainian)
14. Kutsenko, T. & Dudarenko, Y. (2017). United territorial communities in Ukraine: brief analytical review. *Ekonomika ta derzhava*, 3, 64-70. (in Ukrainian)
15. Rozhnova, V. (2013). Problems and prospects of ethnotourism development: foreign and Ukrainian experience. *Ethnic history of the peoples of Europe*, 39, 35-44. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/j-pdf/eine_2013_39_8.pdf. Article 35. (in Ukrainian)
16. Yang, Li. (2007). Planning for Ethnic Tourism. *Case Studies from Xishuangbanna, Yunnan*, 1-2. Retrieved from http://libdspace.uwaterloo.ca/bitstream/10012/3123/1/Thesis_Li.pdf/.
17. Holod, A. P., & Misyak, O. M. (2015). Ethnic tourism in the Carpathian region: structural features and development problems. *Scientific Bulletin of Kherson State University. Series: Economic Sciences*, 15 (1), 85-87. (in Ukrainian)
18. Vlasova, T. (2015). Ethnic tourism as a factor in socio-cultural development of the region. *Tourism as a factor of European integration of Ukraine: economic, political, humanistic and socio-cultural aspects: materials of the International scientific-practical conference. (Suceava, April 23-24, 2015)*, 38-39. (in Ukrainian)
19. Sidoruk, A., & Omelyanenko, G. (2022). The role of excursions as a means of association of socio-cultural space in ethnic tourism. *Economy and Society*, 37. doi: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-37-34>. (in Ukrainian)
20. Ogienko, A. V. & Ogienko, M. M. (2020). Theoretical principles of research of tourist and recreational potential. *Problems of system approach in economy*, 1 (1), 31-37. doi: <https://doi.org/10.32782/2520-2200/2020-1-5>. (in Ukrainian)
21. Dorofeeva, H. M. (2017). Analysis of the impact of the presence of cultural and historical heritage on the tourist attractiveness of the region. *Economy and society*, 13, 184-190. (in Ukrainian)
22. Prymak, T. & Tysh, Ya. (2022). Evaluation of efficiency of zhytomyr tourism infrastructure. *Investytsiyi: praktyka ta dosvid*, 3, 54-59. DOI: <https://doi.org/10.32702/2306-6814.2022.3.54>. (in Ukrainian)

The article was received by the editors 12.05.2022.

The article is recommended for printing 29.05.2022.

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

СОЦІАЛЬНА ЕКОНОМІКА

Випуск 63

Журнал

Українською, англійською та російською мовами

Відповідальний за випуск Пуртов В.Ф.

В авторській редакції

Підписано до друку 15.06.2022. Формат 60x84/8. Папір офсетний. Друк цифровий.
Ум. друк. арк. 16,56. Обл.-вид. арк. 20,7. Наклад 100 пр. Замовлення № 4/2022.

Видавець і виготовлювач
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна,
61022, Харків, майдан Свободи, 4.
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 3367 від 13.01.09

Видавництво ХНУ імені В. Н. Каразіна
Тел. 705-24-32